

Tallbit

Häckfågel i nordliga barrskogar, utbredningen är cirkumpolär med förekomster från Norge till östra Kanada. Häckar huvudsakligen i äldre barrblandskog av naturskogskaraktär, inte sällan i anslutning till trädklädd myr. Förekommer sparsamt från norra Dalarna i ett bälte genom inlandet norrut till finska gränsen. Kortflyttare eller stannfågel; vintertid håller sig fåglarna huvudsakligen i Norrlands inland, men arten ses regelbundet i små antal även längs Norrlandskusten. Under år med födobrist kan arten uppträda i stora antal även i mellersta och södra Sverige.

Ekologiska krav

Tallbiten häckar i gles grandominerad barrblandskog av naturskogskaraktär med inslag av björk, gråal, rönn och viden, påfallande ofta i områden med inslag av myrmark och små vattendrag. Mera sällsynt hittar man häckningar i fjällbjörkskog. Fältskiktet är i allmänhet rikt på ris, främst blåbär, lingon, kråkbär och odon, vilkas frön utgör en stor del av födan. Annan viktig föda, framför allt vintertid, är granens och tallens knoppar samt frön från gran, tall, en och rönn.

Även vintertid är arten vanligast i områden med naturskog. Under år med riklig frösättning hos gran kan den dock uppträda i goda antal även i produktionsbestånd. Artens bindning till naturskog är förmodligen den viktigaste förklaring till den tätare förekomsten i de inre delarna av Norrland och i de fjällnära barrskogarna där andelen gammelskog är högre än i områdena närmare kusten. Områden med tät, jämnåldrig skog kan sannolikt inte erbjuda en tillräckligt variationsrik föda. Hemområdena är relativt stora (12–75 ha enligt befintliga studier) och arten saknas i områden med storskaligt skogsbruk med hög andel stora hyggen och täta ungsogor.

Tallbiten häckar för det mesta i en liten gran, gärna nära en mindre glänta eller mindre våtmark. Boet läggs nära stammen i de tätaste delarna av trädet, vanligen på 2–3 m höjd.

Tallbiten anländer till häckningsområdet redan i februari eller början av mars men skrider inte till häckning förrän i senare delen av maj eller början av juni, i undantagsfall inte förrän i slutet av juni eller början av juli. Under början av botiden matas ungarna huvudsakligen med insekter och andra småkryp, efterhand ökar inslaget av frön, skott och knoppar.

Efter häckningen flyttar fåglarna relativt korta sträckor och når i begränsade antal Norrlands kusttrakter. Med oregelbundna intervall, oftast året efter ett år med riklig födotillgång och god häckningsframgång, kan arten uppträda i stora antal i mellersta Sverige, däremot berör de mycket sällan sydligaste Sverige. Förmodligen handlar det

till stor del om fåglar från Finland och västra Ryssland.

Utbredning och regionala skillnader

Livskraftiga förekomster finns i norra Norrlands inland och i fjällnära barrskog. Förekomsterna glesnar söderut och sydgränsen går genom norra Dalarna där arten är mycket fåtalig. I Norrbotten sker sporadiska häckningar i de östra delarna av landskapet, liksom i de inre delarna av Västerbotten, Ångermanland och Medelpad. Däremot saknas arten i Gästrikland och Hälsingland. Sedan 1980-talet har den östra utbredningsgränsen förskjutits märkbart längre in i landet. Häckningar förekommer sparsamt även i fjällbjörkskogsregionen.

Indikator på skyddsvärd skog

Permanent förekomst av häckande tallbit finns huvudsakligen i skogar av naturskogskaraktär. Områden med dokumenterad permanent förekomst har ofta så stora naturvärden att skogsbruk är olämpligt.

Faktorer som missgynnar eller hotar arten

Tallbit har höga krav på sin livsmiljö. Omdaning av naturskogsartad skog till produktionsskog medför en förlust av viktiga häckningsmiljöer, något som förstärks av ökad fragmentering av kvarvarande naturskogsartade bestånd. Arealerna grandominerad naturskog har i stora delar av landet blivit allt för små, och bestånden är dessutom i många fall allt för isolerade, för att kunna upprätthålla stabila populationer. Hemområdena är relativt stora och tallbit har därför uppenbara svårigheter att överleva i områden med storskaligt skogsbruk med hög andel stora hyggen i kombination med täta ungskogar.

Behov av hänsyn – allmänt

Artens förkärlek för äldre grandominerad naturskog gör att den har svårt att klara sig i tät, enskiktad produktionsskog. Bedömningen av vilken hänsyn som krävs kan bli olika beroende på artens regionala och lokala status, och på förekomsten av lämpligt habitat i angränsande skogsmark. Arten har stora revir, speciellt under vintern som sannolikt är en flaskhals för överlevnad, och det kan därför finnas behov av hänsyn på landskapsnivå.

Arten är i behov av förstärkt hänsyn. Bedömningen av vilken hänsyn som krävs kan vara olika beroende på artens regionala och lokala status, och på förekomsten av lämpligt habitat i angränsande skogsmark. Arten har stora revir, speciellt vintertid som sannolikt är en flaskhals för artens överlevnad, och det kan därför finnas behov av hänsyn på landskapsnivå. Kalavverkning av delar av reviret kan innebära att det överges, i vissa fall bör därför trakthyggesbruk inte tillåtas. Områdesskydd eller frivilliga avsättningar kan då vara ett alternativ.

Områden med dokumenterad permanent förekomst i naturskogsmiljöer kan ha så stora naturvärden att de bör bli föremål för områdesskydd eller naturvårdsavsättningar.

Miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder

- Undvik skogsbruksåtgärder i områden med häckande tallbit under perioden 15 maj–31 juli.
- Kalavverkning av större delar av reviret innebär att det överges. I vissa fall kan trakthyggesbruk inte tillåtas. Områdesskydd eller frivillig avsättning kan då vara ett alternativ.
- Undvik förröjning inför gallring och slutavverkning, förröj inte surdråg eller i blivande kantzoner.
- Gynna lövträd, särskilt björk, al och sälg, vid röjning, gallring och avverkning.

- Lämna funktionella skyddszoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som bäckar, raviner, myrar och sumpskogar, boträd (rovfågelsbon) m.m.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Hyggesfritt skogsbruk kan gynna tallbiten genom rikare och mer kontinuerlig förekomst av bärris och insekter.
- Undvik att rensa bort senvuxna granar och småtallar.
- Höggallra för att skapa ljusluckor och gynna uppkomsten av flerskiktade bestånd.
- Överväg naturlig föryngring för att skapa blandskogar.
- Lagg gärna igen diken för att återställa sumpskogar, tallmyrar och andra dikade våtmarker.
- Gör naturvårdsavsättningar i äldre barrskogsbestånd, främst grandominerad skog med stort lövinslag i höjdlägen och i synnerhet i fjällnära skogar.

Områdesskydd och frivilliga avsättningar

Områden med dokumenterad permanent förekomst i naturskogsmiljöer kan ha så stora naturvärden att de kan vara aktuella för områdesskydd eller naturvårdsavsättningar.

Skogsvårdslagstiftningen

- Avverkning eller skogsvårdsåtgärder får inte ske på skogliga impediment >0,1 hektar (SVL 13a§).
- Anpassa hyggena efter terrängen, sträva efter att göra mindre hyggen (SKSFS 7:10).
- Undvik skogsbruksåtgärder som kan skada hänsynskrävande miljöer, som t.ex. örtrika områden längs bäckar eller andra vattendrag, kärr och småvatten, områden vid källor eller källpåverkad mark, strand- och sumpskogar med naturskogskaraktär, äldre skog på uddar och öar, äldre hällmarksskog, äldre sandtallskogar, naturskogsrester, äldre trädbestånd med mycket hänglavar eller död ved, örtrika bestånd på kalkrika marker, med mera (SKSFS 7:17).
- Lämna funktionella skyddszoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som bäckar, raviner, myrar och sumpskogar, med mera (SKSFS 7:21).
- En kantzon utmed sjöar, vattendrag, kulturmiljöer eller mot öppen jordbruksmark lämnas oplanterad eller planterad med löv (SKSFS 7:22).

Lästips

Artfakta för tallbit. ArtDatabankens webbplats,
<http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/102125>

Populationsstorlek: 6 800–13 000 par

Populationsutveckling:

1980–2012: minskning 55 %

2001–2012: stabil

Rödlistestatus 2015: Livskraftig (LC)

Fågeldirektivets Bilaga 1: Nej